

KOHTLA-JÄRVE LINNAVOLIKOGU

Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie: 01.08.2025 nr 5-25-14/2

Meie: 25.08.2025 nr 1-14/19-2

Kohtla-Järve Linnavolikogu arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-14

Riigikohus on palunud Kohtla-Järve Linnavolikogu seisukohta põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-25-14, milles Kohtla-Järve Linnavolikogu taotles Riigikohtult tunnistada põhiseadusvastaseks Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse (536 SE), millega võeti kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel hääleõigus kolmandate riikide kodanikelt ja kodakondsuseta isikutelt, ning 6. mail 2025. a vastu võetud kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse § 5 lõike 2.

Kohtla-Järve Linnavolikogu esitab nimetatud asjas järgmise seisukoha, tuginedes Kohtla-Järve Linnavolikogu 26. juuni 2025. a otsuse nr 216 „Taotluse esitamine Riigikohtule ja avalduse esitamine õiguskantslerile õigustloovate aktide üle põhiseaduslikkuse järelevalve teostamiseks“ lisana esitatud taotluses (edaspidi *taotlus*) toodud seisukohtadele.

1. Kas põhiseaduse muutmise seadus, millega piiratakse mittekodanike aktiivset valimisõigust kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel, riivab kohalike omavalitsuste põhiseaduslikke tagatise, sh kiire jõustumise tõttu?

Taotluses rõhutab Kohtla-Järve Linnavolikogu, et põhiseaduse muutmise seadus riivab kohalike omavalitsuste põhiseaduslikke tagatise, eeskätt Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 154 lõikes 1 sätestatud enesekorraldusõigust kui kohaliku omavalitsuse olulisimat põhiseaduslikku tagatist. Taotluses märgitakse, et kohalikel omavalitsustel on õigus ja kohustus otsustada ning korraldada kohaliku elu küsimusi iseseisvalt, mis eeldab volikogu kujunemist kogukonna vabal tahtel ja võimalikult laia elanikkonna osalusel.

Taotluse kohaselt ei saa volikogu pidada demokraatlikult legitiimseks ega põhiseaduslikus tähenduses autonoomseks, kui valimisõigusest jäetakse ilma märkimisväärne osa alalistest elanikest – Kohtla-Järvel ligi 48%. Sellisel juhul ei täida volikogu enam põhiseaduslikku esindusfunktsiooni.

Taotluses juhitakse tähelepanu ka sellele, et seaduse liiga kiire jõustumine kahjustab enesekorraldusõiguse tegelikku realiseerimist. Kui valijaskonna koosseisu muudetakse vahetult enne valimisi, ei ole kohalikel omavalitsustel võimalik oma

tegevust ega poliitilisi prioriteete kohandada läbipaistval ja etteaimataval viisil. See on vastuolus õiguskindluse ja etteaimatavuse põhimõttega, mis tuleneb PS §-dest 1 ja 10.

Lisaks osutatakse taotluses, et selline kiirkorras jõustamine rikub rahvusvaheliselt tunnustatud hea valimispraktika norme, mille kohaselt ei tohi olulisi valimisreegleid, eelkõige hääleõigust puudutavaid sätteid, muuta vähem kui aasta enne valimisi ilma avaliku arutelu ja sihtrühmade kaasamiseta. Kiirkorras tehtud muudatused, mis jõustuvad juba enne 2025. aasta kohalikke valimisi, on vastuolus OSCE/ODIHR-i ja Veneetsia komisjoni koostatud valimisseaduste stabiilsuse ja kaasavuse põhimõtetega.

Taotluses toodud põhjenduste kohaselt tuleb järeldada, et põhiseaduse muutmise seadus riivab kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõigust, kahjustab volikogu demokraatlikku legitiimsust ning on vastuolus nii põhiseaduse kui ka rahvusvaheliste valimisõiguse standarditega.

2. Kas Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus (536 SE) on kooskõlas põhiseaduse aluspõhimõtetega?

Taotluse kohaselt ei ole põhiseaduse muutmise seadus (536 SE) kooskõlas põhiseaduse aluspõhimõtetega.

Esiteks on taotluses märgitud, et seadus riivab demokraatia põhimõtet (PS § 1 koostoimes §-ga 10). Kui peaaegu pool alalistest elanikest jäetakse valimisõigusest ilma, ei saa volikogu enam peegeldada kogukonna tegelikku tahet ega mitmekesisust. Seega kaotab volikogu sisulise demokraatliku legitiimsuse.

Teiseks osutatakse taotluses, et seadus riivab õigusriigi ja õiguspärase ootuse põhimõtet (PS § 10). Poliitiliste õiguste järsk piiramine ilma piisava ettevalmistusperioodita rikub ootust, et põhiseadusega tagatud õigused ja omavalitsus kui institutsioon püsivad stabiilselt ja järjepidevalt.

Kolmandaks on taotluses rõhutatud, et seadus õõnestab kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõigust (PS § 154 lg 1), kuna volikogu kujuneb seadusandja poolt selektiivselt määratud valijaskonna alusel, mis muudab enesekorraldusõiguse sisuliselt tähenduseta.

Rahvusvahelised standardid kinnitavad sama järeldust. Veneetsia komisjon ja OSCE/ODIHR on korduvalt rõhutanud, et valijaskonna põhjendamatu kitsendamine õõnestab poliitiliste institutsioonide legitiimsust ning et kõigil püsivalt kohal elavatel elanikel peaks olema õigus osaleda kohalikes valimistes, kuna nende elu ja õigused sõltuvad otseselt omavalitsuse otsustest.

Taotluses toodud põhjenduste põhjal tuleb järeldada, et põhiseaduse muutmise seadus (536 SE) ei ole kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse aluspõhimõtetega, kuna see kahjustab demokraatia ja õigusriigi põhimõtteid, rikub õiguspärast ootust ning õõnestab kohaliku omavalitsuse autonoomia põhiseaduslikku tagatist.

Esindajad

Kohtla-Järve Linnavolikogu nimel osalevad kohtumenetluses järgmised esindajad, kellele tehakse kõik kohtumenetluse dokumendid nähtavaks e-toimikus:

- 1) Eduard Odinets, isikukood 37605272223, e-post: eduard.odinets@kjl.v.ee
- 2) Anna Generalova, isikukood 47701142213, e-post: anna.generalova@kjl.v.ee

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Eduard Odinets
volikogu esimees